

Mind your gaps en beoefen active open mindedness

door Gerben ter Riet, januari 2026

Ik ben momenteel enorm geïnspireerd door Tetlock & Gardner's boek 'Superforecasters' waarin [active open-mindedness](#) wordt beschreven. Doug Lorch, een van de top vijf voorspellers (uit 2800 personen) in het [Good Judgment Project](#) beoefent active open-mindedness door een zeer diverse verzameling aan te leggen van informatiebronnen. Hij labelde die, bijvoorbeeld op hun plaats in het ideologische links-rechts spectrum en schreef een op diversiteit-gericht computer-algoritme dat bepaalt wat hij vandaag zal gaan lezen. Die active open-mindedness helpt hem de wereld te begrijpen en uitstekende voorspellingen te doen over het wel of niet optreden van de meest uiteenlopende gebeurtenissen.

Gisteren heb ik me geabonneerd op de Israëlische krant, Haaretz (€120/jaar). Ik las in NRC dat Haaretz de enige Israëlische krant is, die systematisch het perspectief van de Palestijnen verslaat. Daarom boycott en intimideert de regering Netanyahu deze krant sinds eind 2024, met aanzienlijk verlies van inkomsten bij het dagblad tot gevolg. Mijn abonnement past in een patroon. Ik ben intussen, naast op NRC, geabonneerd op Follow the Money, de Correspondent en The Guardian. Verder ben ik lid van Bits of Freedom en steun ik WeMove Europe, Avaaz, Just Stop Oil en Bellingcat financieel. Ik betaal voor de services van Proton AG, het privacy-verantwoerde, open source platform voor o.a. email en ik gebruik Proton's LUMO als alternatief voor chatGPT. Dan steun ik nog Greenpeace, Amnesty en Milieudefensie. Trouwe lezers van deze column weten bovendien dat de A12, de A10, de havens van Rotterdam en onze onvolprezen nationale luchthaven (maar dan zonder (geldig) ticket) tot mijn favoriete chillplekken behoren.

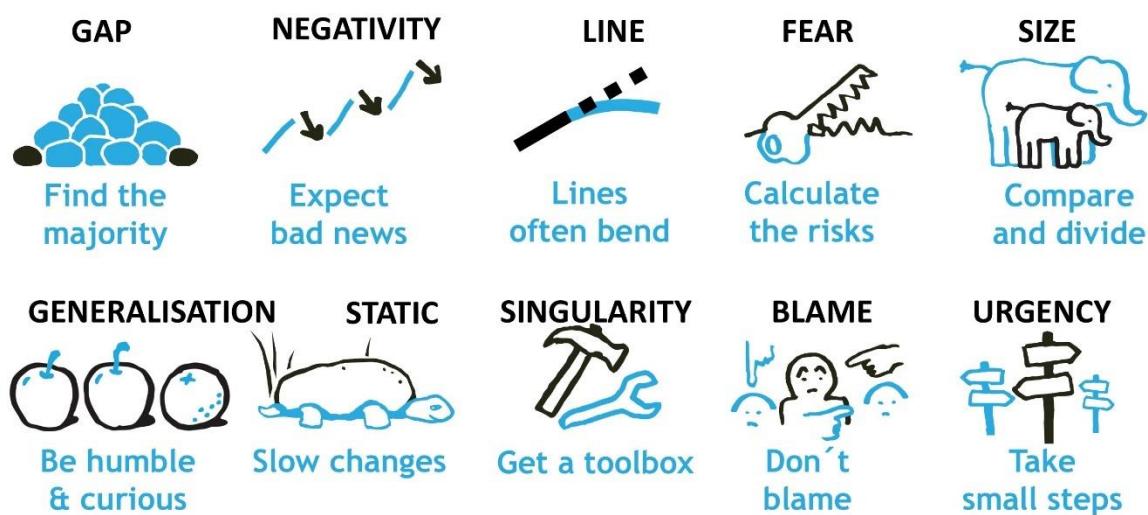
Eind jaren '70 dwong ik, als middelbare scholier en geholpen door de corrector, mijn linkse leraar Nederlands om een 4 voor een rechts-ideologisch georiënteerd opstel, tandenknarsend om te zetten in een mager zesje. Terwijl ik me veertig jaar later als een hardwerkende 'liberal' ontpop, die een deel van zijn zoetverdiende euro's besteedt aan een selectie van de steunpillaren van onze toenemend kwetsbare democratie, de vrije pers. Maar het verzeild raken in een linksige klimaat- en anti-fascisme-bubble veroorzaakt bij mij toch gevoelens van ongemak. Ik ben immers als professional gepokt en gemazeld in wetenschappelijke integriteit, allerlei soorten bias, selectief publiceren van onderzoeksresultaten en vertekening van de Waarheid in het algemeen.

In deze tijden van 'lies, damned lies, and Donald Trump' haal ik, behalve uit het tegengif van actieve open-mindedness, ook inspiratie uit het boek 'Factfulness' en de website '[Gapminder](#)', van Hans Rosling. Rosling was, na gedegen onderzoek, verbijsterd

over de omvang van de algemene onwetendheid over de toestand in de wereld. Hij weet dit aan onze voorliefde voor extreme verhalen en de media die daarop inspelen. Als het aan Hans lag, zou ik meteen al mijn dagbladabonnementen moeten opzeggen, want hij schetst Het Grote Plaatje (HGP) door nadrukkelijk de door (sociale) media verspreide waan van de dag te negeren. HGP wordt uitsluitend opgebouwd uit de data van rapporten en websites van serieuze instellingen zoals de OESO, [IPCC](#), WHO, IEA, [EIA](#), [IHME](#) etc. Het motto is: ‘de saaiste rapporten geven de interessantste inzichten’.

In ‘*Factfulness*’ behandelt Rosling tien menselijke instincten die ervoor zorgen dat we er vaak instinken bij vragen zoals ‘Hoeveel mensen in de wereld hebben toegang tot elektriciteit? Rond de 30, 60 of 90%?’ Op Gapminder vind je fantastische [quizzes](#) met relevante achtergrondinfo over de antwoorden. Het plaatje hieronder toont – in zwart – wat de media ons voorschotelen. In blauw zie je de nuanceringen. Neem het voorbeeld linksboven. We zien in zwart de extremen of, in statistisch jargon, de uitersten van de range van een verdeling. In blauw is de hele verdeling te zien. En ja, het grote verhaal ligt wellicht toch in het midden. Neem het voorbeeld rechtsboven. Tsjonge, klimaatinvesteringen van 100 miljard (zwarte olifant), dat is veel. Vergelijking met andere relevante cijfers (blauwe olifant) laat zien dat 100 miljard voor sommige partijen geen enkel probleem is. Tenslotte het voorbeeld rechtsonder (BLAME). Zwart wijst een zondebok aan (*Eat the rich!*), terwijl blauw vraagt naar de systeemeigenschappen die het maken van fouten (en vervuilende superrijken) mogelijk maken (belastingparadijs Nederland etc.)

Factfulness rules of thumb

Figuur 1. De tien instincten (zwart) en vuistregels voor hun nuancingen (blauw) (bron: [gapminder.org](#)). Bovenste rij: Wat een kloof! (bekijk de hele verdeling); er is daar neergang! (de trend is stijgend); het wordt

steeds erger! (we bereiken een plafond); Help, dit is een krokodil die ons gaat verslinden! (het is maar een sleutel, misschien wel tot de oplossing); Dat is enorm! (vergelijk met iets anders); Onderste rij: Ze zijn allemaal hetzelfde! (kijk nauwkeuriger); Het verandert nooit! (bekijk de lange termijn trend); We lossen het op met onze hamer! (bekijk je hele gereedschapskist); Hij is de schuldige! (welk systeem maakte dit mogelijk?); Nu meteen handelen! (tel tot 10 en bestudeer álle data).

Maar wat moet ik nu doen? Mijn abonnementen opzeggen? Ik steun Follow the Money omdat ik denk dat we dit soort diepgravende journalistiek moeten behouden. Ik lees hun berichten echter bijna nooit, omdat mij de details van de meeste corruptiezaken in Brussel en elders in de wereld onvoldoende interesseren. Wat zijn de interne mechanismen in de wereld van de onthullingsjournalistiek. Begin je aan een zaak en (hoe) schrijf je erover als je er, na 100 uur werk, achter komt dat er eigenlijk niets is gebeurd dat het daglicht niet kan velen? Onthullingsjournalisten zouden hun projecten moeten preregistreren. Zoals ik dat in mijn werk voor de open science support desk onderzoekers aanraadt om op die manier selectief publiceren van juich- of treurverhalen te voorkomen of tenminste zichtbaar te maken. Moet ik me abonneren op De Telegraaf? Of moet ik Doug Lorch om zijn active open-mind-algoritme vragen en zijn verzameling bronnen daarop aansluiten? Ik heb wel het idee dat ik me diverser moet informeren, maar schrik soms terug voor de extra inspanningen die ik zou moeten verrichten om zin en onzin uit elkaar te houden. Zonder dat je het volledig beseft, geloof je veel claims omdat je de bron vertrouwt, soms iets te blind. Of geldt dat niet voor jou?

Laten we ons in elk geval vasthouden aan twee gouden regels uit het werk van Fermi en dat van Kahneman en Tversky: de ontleed- en de base-rate regel. Als ik je vraag het aantal pianostemmers in Nederland te schatten (zonder te spieken), ontleed je die vraag eerst in onderdelen. Hoeveel mensen wonen in ons land? Hoeveel instellingen zijn er met eigen piano? Hoe vaak worden piano's gestemd? Hoe lang duurt het om er een te stemmen etc etc. Merk op hoe deze benadering lijkt op antwoorden die AI ons geeft: "Let's break this down.". Ten tweede de base-rate regel, toegepast op de vraag of onze minister van landbouw, Femke Wiersma, huisdieren heeft. Deze regel zegt dat je je niet meteen moet verdiepen in haar of in haar gezin. Je vraagt je eerst af hoeveel procent van de gezinnen in Nederland huisdieren heeft (outside info). Dat getal (of een iets specieker getal zoals 'gezinnen met rijke ouders en veel boerenverstand') stel je dan naar boven of beneden bij met behulp van specifieke informatie over de familie Wiersma (inside info). Nou? Wat denk je, mijn fellow Superforecaster? Niet spieken!

Ik dank Heleen Wellner voor onmisbare adviezen voor de definitieve versie van deze blog.